

R.R.Schuurmans, 2017

Samenvatting

In afstemming met de FBE-Utrecht, de Provincie Utrecht, het Faunafonds en LTO is in de herfst en winter van 2016- 2017 een onderzoek gehouden in Eemland naar aanleiding van het feit dat sommige bedrijven aldaar in de afgelopen jaren veel meer schade door ganzen bij het Faunafonds hebben geclaimd dan andere. Onderzocht is of een verschil in bedrijfsvoering dit kan verklaren of dat er moverende redenen waren dat sommige agrariërs geen claim bij het Faunafonds indienden. De studie toont aan dat in de periode november 2016 tot januari 2017 liefst 30.000 tot 40.000 ganzen in het Eemland verbleven, wat tot aanzienlijke schade aan graspercelen heeft geleid door vraat en verslemping. Deze schade stond in geen verband met het bemesting- en maairegiem van de bedrijven en betrof zowel graspercelen bij particulieren als bij TBO's. Het onderzoek toont aan dat er 8 verschillende oorzaken zijn waardoor schade niet werd gemeld dan wel niet werd vergoed. Genoemd werden o.a. de grootte van het agrarische bedrijf, de bodemsamenstelling en de geografische ligging, problemen met ICT, en ernstige tekortkomingen bij de registratie in het FRS. Wanneer al deze problemen verholpen zouden worden, zou het bedrag dat terecht geclaimd kan worden bij het Faunafonds aanzienlijk groter zijn.

Het overgrote deel van de schade wordt veroorzaakt door de overwinterende ganzen. Die schade wordt hoofdzakelijk afgemeten vóór de eerste maaisnede begin mei. De populaties overzomerende ganzen worden intensief begrensd door nestbehandeling. In totaal zijn in het Eemland ruim 7500 eieren geprikt. Er wordt door de agrariërs en de WBE de Eem in de wintermaanden veel aandacht besteed aan het preventief verjagen, maar het blijven cosmetische ingrepen want het aantal ganzen wordt er niet minder door. Een groot deel van Eemland is weidevogel kerngebied (WKG). Voor alle partijen is de instandhouding van een weidevogelreservaat met het bijbehorende beheer een belangrijk gegeven. Het verslag geeft in de discussie een aantal mogelijkheden weer om de populaties ganzen aanzienlijk te beperken, toegespitst op zowel overwinterende ganzen als overzomerende ganzen.

R.Schuurmans (2017)

Begeleidingscommissie Pilot onderzoek Eemland:

- A. Stokman Provincie Utrecht
- R. Schuitemaker Faunafonds
- A. v. Garderen LTO Noord
- H. Davelaar LTO Noord
- J. Nuijsl FBE Utrecht

Index

*	<i>Samenvatting</i>	2
1.	Inleiding	4
2.	Probleemstelling	5
3.	Materiaal en methoden	6
4.	Resultaten	
4.1	Tellingen	8
4.2	De verschillende zones in Eemland	10
4.3	Oorzaken	11
4.4	Grondgebruik en beheer	12
4.5	De verslemping	13
4.6	Schadepreventie	14
5.	Conclusies	17
6.	Aanbevelingen	19
7.	Discussie	20
8.	Literatuur	24
9.	Bijlagen	
9.1	Positionering van de "Veelmelders" in Eemland	26
9.2	Vragenlijst tbv taxateurs	27
9.3	Vragenlijst tbv terreinbeheerders TBO	28
9.4	Vragenlijst tbv agrarische bedrijven	29
9.5	De relatie tussen het bedrijfsoppervlak en de uitgekeerde bedragen	30
9.6	De telling van 23 november 2016	31
9.7	De telling van 30 december 2016	33
9.8	Forfaitaire stikstof en fosfaat in dierlijke mest (2015-2017)	35
9.9	De interactie tussen schapen en ganzen	36
9.10	De schadegegevens die betrekking hebben op de WBE de Eem (zomer- en winterschade: 1^e snede en vervolgsneden).	37

1. Inleiding

Het voorkomen van landbouwschade veroorzaakt door (beschermde inheemse) dieren vormt een belangrijk uitgangspunt bij het beheer van dieren. Desondanks moet worden geconstateerd dat een goed ruimtelijk overzicht waar deze schade zich in de praktijk voordoet, ontbreekt. Hierdoor worden kansen gemist bij het formuleren van het uit te voeren faunabeheer.

De indruk bestaat, althans in Utrecht, dat er bepaalde gebieden c.q. concentraties van agrarische bedrijven zijn aan te wijzen die vaker kampen met faunaschade dan andere gebieden c.q. andere bedrijven met eenzelfde of soortgelijke bedrijfsvoering. Een relatief kleine groep agrarische bedrijven is in Utrecht verantwoordelijk voor een groot deel van de geclaimde schade. In opdracht van het bestuur van het Faunafonds heeft het bureau Altenburg & Wymenga, in samenwerking met LTO Noord, in Nederland een onderzoek uitgevoerd naar de oorzaken van het verschil tussen bepaalde concentraties van agrarische bedrijven die vaker kampen met faunaschade, en bedrijven met eenzelfde of soortgelijke bedrijfsvoering die nauwelijks of geen schade meldden. In de provincie Utrecht bleek dat relatief een kleine groep agrarische bedrijven verantwoordelijk is voor een groot deel van de geclaimde schade. (Bos en Udding, 2015)

Doel van bovenstaand project was om te komen tot een reductie van de landbouwschade (veroorzaakt door ganzen) en daardoor een vermindering van het uitgekeerde bedrag aan schadetegemoetkomingen. Het onderzoek heeft zich hoofdzakelijk beperkt tot een planologische analyse van de gemelde schades. In deze analyse is op basis van de gemelde schade gezocht naar gebieden waar meer en minder ganzenschade optreedt. Gekeken is naar grondgebruikers die relatief veel schade melden: 'bovenmelders' en grondgebruikers die relatief weinig melden: 'ondermelders'. Met een statistische verantwoording is de positionering van ganzenconcentratiegebieden in Nederland goed onderbouwd. In de provincie Utrecht zijn de grootste concentraties te vinden in het Eemland, langs de Nederrijn en Lek, nabij Botshol en aan de westzijde van de Loosdrechtse plassen.

Het onderzoek door het bureau Altenburg en Wymenga geeft echter geen of te weinig informatie over verschillen in bedrijfs grootte en bedrijfsvoering, waardoor de achtergronden van bovenmelders en ondermelders veel te weinig aan de orde zijn gekomen. (Heeren en de Jong, 2015)

De discussie over het oplossen van de ganzenproblematiek wordt bemoeilijkt door het onderscheid dat veelal gemaakt wordt tussen "overwinterende ganzen" en "overzomerende ganzen". De eerste categorie vliegt ons land binnen als wintergast in het najaar en vliegt in het voorgevoerde jaar weer terug naar het hoge noorden om zich daar voort te planten. De tweede categorie bestaat uit ganzen die niet in het voorjaar naar Noord-Europa vliegen, maar zich in Nederland voortplanten. Zij blijven jaarrond in ons land. Het is onmogelijk om al in de maanden oktober of november van een groep ganzen te bepalen welke vogels hier blijven en welke zullen vertrekken. Er zijn diensgevolge een aantal maanden in het jaar waarin het onmogelijk is om vast te stellen of schade door overwinterende - of door overzomerende ganzen wordt veroorzaakt. Voor agrariërs maakt dat weinig uit, schade is schade, maar het maakt wel uit voor eventuele maatregelen om schade te verminderen.

2. Probleemstelling

Verschillende oorzaken kunnen een verklaring geven waarom bedrijven al dan niet schade melden. Te denken is aan b.v. enerzijds de ligging van het bedrijf, de bedrijfscultuur, het grondgebruik en de gewaskeuze, en anderzijds de beperkte inzet van preventieve middelen en/of het gebruik van het geweer, al dan niet beïnvloed door nabijheid van openbare voorzieningen of ontoereikende ontheffingsvoorwaarden. Zeker spelen ook sociale factoren een rol, zoals de acceptatiebereidheid van de eigen verantwoordelijkheid van de agrarische ondernemer om te verjagen in perioden dat de jagers geen ontheffing hebben om zulks te doen, alsmede de samenwerking met de jagers tijdens de periode dat de ontheffingen vigeren. Mede bepalend kan ook de behendigheid zijn om zelf schadeformulieren in te vullen per computer, dan wel de beschikbaarheid van een persoon die dit namens de agrariër kan doen.

Om een en ander te onderzoeken heeft de Faunabeheereenheid Utrecht bij het Faunafonds een zgn. 'veelmelders' lijst opgevraagd. Deze lijst bevat relevante informatie (schadeveroorzakende diersoort, getaxeerde schade, uitgekeerde schade, ligging agrarische bedrijf) van alle agrarische bedrijven in Utrecht die in de jaren 2011 t/m 2015 meer dan 5 schades bij het Faunafonds hebben gemeld (oftewel minimaal 1 schadegeval per jaar). Vervolgens zijn deze agrarische bedrijven in een GIS-kaart gezet. Hieruit blijkt dat er inderdaad bepaalde gebieden c.q. clusters van bedrijven zijn aan te wijzen die veelvuldig een beroep doen op een tegemoetkoming van het Faunafonds.

Gezien de complexiteit van de materie en het feit dat totaal verschillende diersoorten de schade veroorzaakten (spreeuwen, kauwen, dassen, ganzen) is besloten om eerst een pilot op te zetten met betrekking tot de schade die door ganzen werd veroorzaakt.

In overleg met LTO, Faunafonds, de Provincie Utrecht en de FBE Utrecht is besloten om dit uit te voeren in Eemland. De keuze voor dit deel van de provincie werd gemaakt omdat het een goed begreind gebied is en het oppervlak grotendeels samenvalt met het beheergebied van de WBE de Eem. Het omvat een gebied van ongeveer 7000 ha. Aan de noordzijde wordt het begrensd door het Eemmeer, aan de oostzijde door het riviertje de Laak (provinciegrens met Gelderland), aan de zuidzijde door de gemeentegrens van Amersfoort en aan de westzijde grofweg door de A27. De positionering van de "Veelmelders" in Eemland in de periode 2011 t/m 2015 is te vinden in bijlage 1.

Doel van de pilot is: het beter in kaart brengen van de schadeproblematiek om te bezien of de verkregen informatie aanknopingspunten biedt voor het ontwikkelen van oplossingen en/of beheerstrategieën die kunnen bijdragen aan de verlaging van de schadedruk.

Het overgrote deel van de bedragen die het Faunafonds in Eemland uitkeert heeft te maken met schade die veroorzaakt wordt door overwinterende ganzen (bijlage 10)

Taxatie van eventuele schade geschiedt van de hand van de gestandaardiseerde methode, beschreven in het rapport "Meten is weten", waarover consensus bestaat binnen de beroepsgroep van taxateurs en het Faunafonds. (Engberink, H.G., 2001)

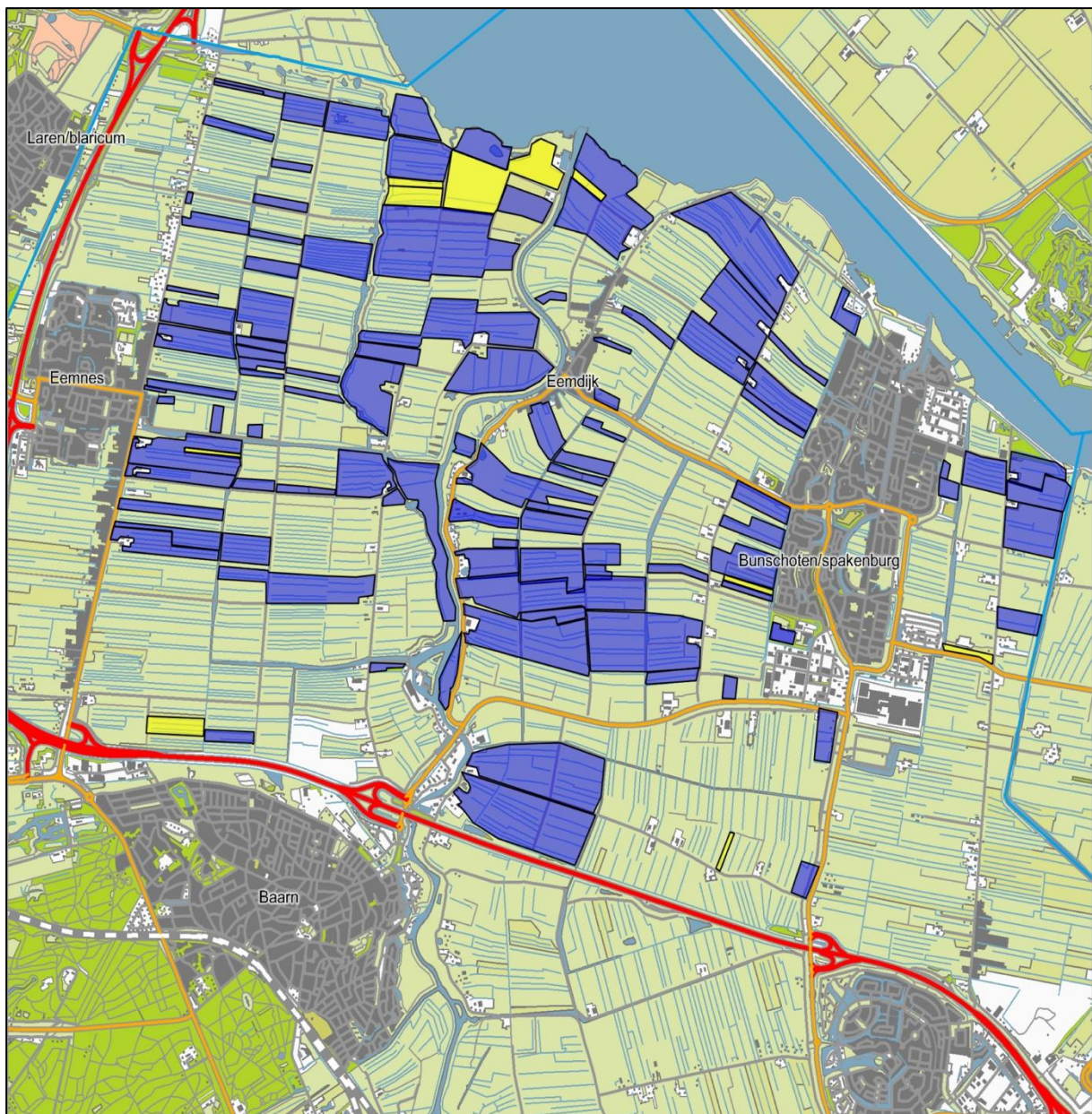
3. Materiaal en methoden

Het onderzoek kende twee verschillende aspecten:

- Om een beeld te krijgen van de aanwezige ganzenpopulaties werden twee trajecttellingen gedaan volgens de methode die ook toegepast wordt bij de landelijke zomertelling. Door de goede infrastructuur en vele parallelle wegen kon binnen 3 uur na zonsopgang het gebied worden geïnventariseerd. Dit tijdsinterval is opportuun omdat de vogels gedurende de nacht verblijven op het Eemmeer, de eerste drie uur na zonsopgang gaan fourageren en rusten op graslanden, daarna beginnen te zwerven door het Eemland en vanaf ca 15.00 uur weer in groepen terugkeren naar het Eemmeer. De tellingen vonden plaats op 23 november en 30 december 2016.
- Het overgrote deel van het onderzoek was een antropologisch onderzoek middels interviews met verschillende partijen: agrariërs, jagers, beheerders van TBO's en taxateurs. De keuze van de agrarische bedrijven werd zo gemaakt dat ze goed verspreid lagen over het hele gebied waarin voortdurend ganzen werden waargenomen. Belangrijk hulpmiddel hierbij was een overzichtlijst die opgesteld was door het Faunafonds met daarin de schadegegevens van de afgelopen jaren in Eemland. Onder deze agrariërs waren bovenmelders en ondermelders. De interviews hadden steeds het karakter van een keukentafelgesprek van 60 tot 90 minuten, waarbij een vaste vragenlijst per doelgroep als leidraad fungeerde. Deze vragenlijst was vooraf in twee proefinterviews met agrariërs tot stand gekomen (zie bijlage).

De interviews werden uitgeschreven, waarna het resultaat aan de betrokkenen werd voorgelegd en de mogelijkheid geboden werd om eventuele mutaties aan te brengen of toevoegingen te doen. Daarna werd de informatie geanonimiseerd gebruikt in de data-analyse. Hierbij werd de methode van gefundeerde theoriebenadering gebruikt, wat gebruikelijk is bij de analyse bij kwalitatieve data-analyse in een antropologisch onderzoek: *"De gefundeerde theoriebenadering is een theorie die is afgeleid van data, systematisch verzameld en vervolgens is geanalyseerd in het onderzoeksproces. In deze methode staan data verzameling, analyse en theorie in hechte relatie tot elkaar"* (Bryman, 2008) De inventarisatie stopt als uit de interviews geen nieuwe feiten naar voren komen. (Robson, 2002)

In dit onderzoek werden 40 agrariërs geïnterviewd, de terreinbeheerders van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, taxateurs van 2 grote taxatiebedrijven die taxaties doen op verzoek van het Faunafonds, de voorzitter van WBE de Eem en twee jagers die hierbij aangesloten waren. De ligging van de percelen van de agrariërs die in het onderzoek betrokken waren zijn te vinden in kaart 1. In totaal ging het om 1456 ha.

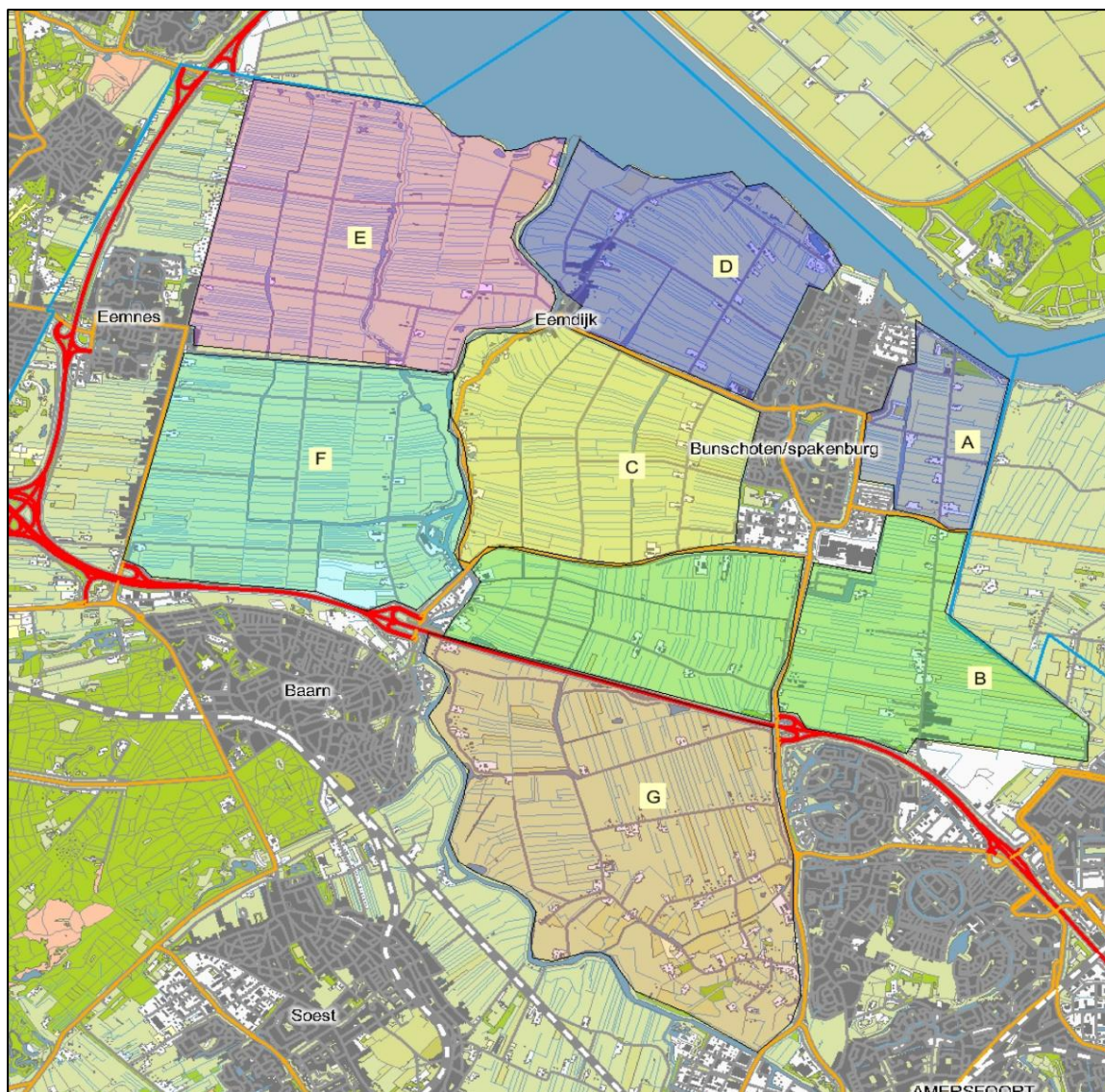
Kaart 1: De ligging van de percelen die bij het onderzoek betrokken waren.

Blauw = bestaand grasland Geel = maïsakker

4. Resultaten

4.1 Tellingen

Eemland heb ik onderverdeeld in 7 zones, die nauwkeurig konden worden begrensd.

Kaart 2: De telzones in Eemland

De resultaten in onderstaande tabel laten zien dat de grootste concentraties ganzen te vinden zijn op korte afstand van het Eemmeer. Het verschil tussen de telling van november en december is vrij groot, maar begrijpelijk omdat in december nog grote aantallen ganzen van elders invlogen. Dat het aantal ganzen in zone E in december minder is als in november, komt omdat hier tijdens de decembertelling verschillende mensen in het veld waren (wandelaars, boeren en flappers). Het totaal aantal ganzen eind december was ca 40.000 vogels.

De resultaten weer van de tellingen op 23 november en 30 december 2016:

	Gruuw		Brand		Kol		Can		Nijl		Boer		Totaal	
	23N	30D	23N	30D	23N	30D	23N	30D	23N	30D	23N	30D	23N	30D
A	260	4270	0	2746	0	5810	27	732	0	16	0	0	288	13574
B	64	1376	0	134	0	1300	8	0	0	0	1	0	72	2810
C	300	933	82	1220	954	580	10	0	1	0	0	0	1348	2733
D	1384	3331	3186	4879	2214	5867	46	166	0	6	1	16	6840	13374
E	1996	550	2320	714	5509	1148	179	20	0	54	0	0	1004	2486
F	636	289	3080	990	5396	3260	32	76	38	0	0	0	9182	4615
G	75	296	0	58	74	43	0	0	0	0	0	0	149	397
T	4715	11045	8668	9850	14147	18008	302	994	39	76	2	16	27873	39989

Bijlage 6 en 7 geven een overzicht van de waarnemingen op 23 november en 30 december 2016. Dit laat zien dat de groepen ganzen in de ochtenduren vooral dichtbij het Eemmeer waargenomen werden. Naarmate de afstand tot het open water groter was, werden de concentraties minder. Zuidelijk van de A1 werden nog maar 2 groepen waargenomen. De meeste schade is dan ook te verwachten in de delen A, D en E.

4.2 De verschillende zones:

- A: De percelen oostelijk van Bunschoten-Spakenburg tot aan het riviertje de Laak (de grens met Gelderland). De bodem bestaat uit een toplaag van 30 cm zwarte grond en zand op een dunne laag klei van 10-15 cm en dan een ondergrond van veen. Het waterpeil in de sloten blijft vrij hoog, maar er staat vrijwel nooit water op het land. Veel ganzen fourageren hier of in de naastgelegen polder Arkemheen, dat ook onderdeel is van het Nationaal Landschap Arkemheen-Eemland. Ganzen trekken zich niets aan van provinciale grenzen. Toch zijn er in zone A geen landbouwbedrijven die schadevergoeding van het Faunafonds hebben gekregen. De oorzaak ligt in het feit dat hier een haperend samenspel is tussen de jager en agrariërs. De registratie in het FRS is onvoldoende.
- B: Hier zijn duidelijk minder ganzen te vinden. Nog wel pal ten zuiden van de weg Bunschoten-Nijkerk. De bodem bestaat uit een dunne laag klei van 15 cm en dan een ondergrond van veen. Uit deze zone zijn geen schademeldingen bekend.
- C: Zone C is een rustig gebied. Behalve langs de Eemdijk is er weinig bebouwing. De bodem bestaat uit een dunne laag klei van maximaal 15 cm op een ondergrond van veen. Pal ten zuiden van Eemdijk zijn een aantal percelen waar de kleilaag minimaal is en soms water op het land staat. Vooral in dit deel zijn in de wintermaanden groepen ganzen te vinden. Tussen de dijken van de Eem ligt echter een strook met 100 cm klei op veen. Schade door ganzen ontstaat hier in de wintermaanden door aantrappen van de kleilaag en verslemping met mest, wat negatieve gevolgen heeft voor het bodemleven (zie ook zone D en E)
- D: Hier zijn iedere dag de meeste ganzen te vinden. Vooral de percelen dicht bij het Eemmeer dienen iedere dag als foerageerplaats. In deze zone liggen de bedrijven die de hoogste schadevergoedingen hebben gekregen uit het Faunafonds. (Bijlage 5) De getaxeerde schade

is uiteraard hoger dan de betaalde vergoeding door het Faunafonds, omdat het eigen risico dan nog niet is verrekend en er geen administratieve kortingen zijn toegepast als gevolg van te weinig verjaag- en bejaag inspanningen. Behalve dat grote oppervlakten zijn afgegraasd is in deel D veelvuldig sprake van verslemping door mest en aantrappen van de bodem.

- E: Bijlage 5 laat ook zien dat in deze zone hoge schadevergoedingen zijn betaald. Het gaat daarbij vooral om percelen binnen de Zomerdijk en de Eem. De bodemsamenstelling is hier vergelijkbaar met het aangrenzende deel in zone F en de aanwezigheid van ganzen is gewoonlijk erg groot. Een groot deel van zone E (500 ha) is in eigendom bij Natuurmonumenten, waarvan 480 ha grasland. Daarvan is 460 ha verpacht in een kortlopende pacht. Tevens regelt NM volgens afspraak het beheer in de terreinen van Staatsbosbeheer in het deel van het Eemland dat in Noord-Holland ligt. Dit gebeurt op dezelfde manier als in de eigen terreinen. Het beheer bestaat uit perceelsgericht weiden en hooiland. Er zijn veel pachters met kleine pachten. Dit geeft variatie in de beweiding, wat ook een gevarieerd vegetatiepatroon oplevert. Dat is ideaal voor weidevogels. Het creëren van een optimaal beheer voor weidevogels is in Eemland het belangrijkste natuurdoel. Binnen 20 ha vindt helemaal geen bemesting of beweiding plaats. Het gaat hier om schraal, nat hooiland met een botanische doelstelling. Voor de percelen die gepacht zijn kunnen agrariërs geen vergoeding krijgen uit het Faunafonds. Er mag immers niet verjaagd of bejaagd worden in verband met de doelstelling als weidevogelreservaat. Het Faunafonds licht de beheerder in als de pachter een schadeclaim heeft ingediend. Het gaat dan om percelen die niet op het terrein van NM liggen.
- F: Hoewel over het algemeen foeragerende ganzen bebouwing en verstoring mijden, was er vrijwel de gehele onderzoeksperiode een groep ganzen te vinden op oude akkers nabij de A2. Het langsrijdende verkeer werd kennelijk gezien als een constante factor. Het geringe oppervlak hier was te beperkend om een schadevergoeding aan te vragen. De percelen waarover wel schadevergoeding werd uitbetaald lagen noordelijker en meer tegen zone E aan. De bedragen zijn wel veel lager als die bij de monding van de Eem in het Eemmeer in zone D en E.
- G: Zuidelijk van de A2 zijn in de hele onderzoeksperiode geen grote ganzenconcentraties waargenomen. De schade is daar dan ook verwaarloosbaar. De grootste concentraties zijn logischerwijs te vinden nabij open water, wat de vogels een zekere mate van veiligheid garandeert. Bovendien vormt de drukke A1 voor de ganzen kennelijk toch een soort barrière.

4.3 Oorzaken waardoor geen schadevergoeding van het Faunafonds is verkregen

Binnen iedere zone zijn een aantal bedrijven die nooit een claim bij het Faunafonds hebben ingediend, of waarbij hun schadeclaim door een taxateur is afgewezen. Uit de interviews komen de volgende redenen voor waardoor geen vergoeding vanuit het Faunafonds kon worden verkregen:

1. Het schade oppervlak/ dan wel het agrarische bedrijf is niet groot genoeg.

In onderstaande tabel is de relatie te vinden tussen de grootte van de onderzochte bedrijven en het aantal dat in de afgelopen 4 jaar ten minste één vergoeding heeft gekregen van het Faunafonds voor geleden ganzenschade.

Grootte in ha	N	Schadevergoeding gekregen
< 10 ha	10	0
10 - 20 ha	4	0
20- 30 ha	5	3
30-50 ha	8	2
> 50 ha	13	9

Bij de taxateurs is ingegaan op de volgende vraag: "Agrariërs betalen € 300 inleg en een eigen risico van minimaal € 250?. Bij hoeveel hectare is beroep op het faunafonds zinvol?

De omrekeningsprijs die door het Faunafonds wordt gehanteerd voor voorjaarsgras in 2016 is € 0,21 per kg droge stof. Om € 550 te compenseren is een opbrengst nodig van 2619 kg droge stof. (550 : 0,21) Ganzen hebben per dag een gemiddeld consumptie van 350 gr gras (droge stof). Dat betekent dat minimaal 7483 ganzendagen per bedrijf nodig zijn. Het aantal hectaren zegt op zich dus niet zoveel; één dag met 7500 ganzen levert een bedrijf evenveel schade op als 50 dagen met 150 ganzen. Alleen zullen hele kleine bedrijven waarschijnlijk niet voldoende oppervlak bezitten, om de schade door tenminste 7483 ganzendagen te halen.

2. Vooral bedrijven gelegen aan de Wakkerendijk en de Meentweg in Eemnes hebben een deel van hun percelen op iets hoger gelegen gronden met zandruggen in de bodem. De schade is hier veel minder dan de percelen op een dunne kleilaag met een ondergrond van veen.

3. Schademelding bij het Faunafonds kan alleen nog digitaal. Enkele grotere bedrijven die vrij ver vanaf de bebouwde kom liggen hebben geen snel internet. Het downloaden van kaartbestanden gaat niet. De investering van extra snel internet (bv 4G via KPN) betekent een te groot maandelijks financieel probleem.

4. De computervaardigheden bij een aantal agrariërs is te gering. Het afschaffen van een papieren versie wordt betreurd en door sommigen beoordeeld als een bewust genomen maatregel van de overheid/het Faunafonds om de aanvragen te beperken.

5. In gebreke blijven van de jager, waardoor onvoldoende of helemaal geen registratie in het FRS plaatsvindt. Dit speelt hoofdzakelijk als de jager geen jagers met een buiten gezelschaps verklaring op zijn gronden toelaat in de periode dat de ontheffing van toepassing is. De boeren zijn hier de dupe van. Met de WBE is gesproken over de noodzaak om dit in alle gevallen te regelen, zodat bij langdurige afwezigheid van de vaste jager een vervanger beschikbaar is. Op dit moment is dit niet in de WBE geregeld. Zonder verjaging en afschot in de periode dat de aanwijzing actief is

kunnen agrariërs geen schade claimen bij het Faunafonds. Dat wordt als een te grote onbillijkheid ervaren.

6. Een bijzondere casus is de grote ganzenoverlast binnen de bebouwde kom van Bunschoten op de percelen aan de Dorpstraat/Botermarkt. Jaarrond lopen hier 400 - 500 grauwe ganzen, deels gedomesticeerd. Omdat afschot hier niet is toegestaan en er ook geen registratie in het FRS plaatsvindt, kunnen de eigenaars/agrariërs geen schadevergoeding via het Faunafonds krijgen. In de bebouwde kom van Bunschoten zijn er door de WBE de Eem ruim 300 eieren geprikt, waardoor er dit jaar bijna geen kuikens bijgekomen zijn. Met de FBE moet nagegaan worden hoe hier een oplossing voor kan worden gevonden. Mogelijk is wegvangen in de rui een mogelijkheid, of het extra geven van een ontheffing voor beheer en/of schadebestrijding binnen de bebouwde kom en jachtvelden < 40 ha..

7. Een aantal agrariërs werkt om financieel/economische redenen een aantal dagdelen buiten het agrarisch bedrijf. Zij hebben geen tijd om zelf overdag ganzen te verjagen en kunnen soms ook niet aanwezig zijn tijdens taxaties. Door overbelasting is hen de hele rompslomp van het aanvragen te veel werk. Daarnaast is er een algemeen ongenoegen over de voortdurend veranderende regelgeving die overheidsinstanties dwingend opleggen.

8. Een aantal hobbyboeren met relatief weinig grond in Eemland woont te ver weg (bv Flevopolder) om snel eventuele schade waar te nemen en te rapporteren. Zij komen gewoon te weinig op locatie. Overigens pacht een deel van hen gronden bij Natuurmonumenten en die percelen vallen so wie so buiten de vergoeding door het Faunafonds.

4.4 Grondgebruik en beheer

Begrazing

Bijna alle agrarische bedrijven in het Eemland zijn melkveebedrijven of men houdt zich bezig met de opfok van jong rundvee. Bij sommige agrariërs lopen ook schapen in de percelen, soms van andere bedrijven. De terreindelen waar schapen lopen hebben minder schade door ganzen; de oorzaak is nog onbekend. Er zijn 2 bedrijven waar alleen geiten, dan wel schapen gehouden worden. Zodra het weer en de bodem het toelaat gaan de runderen naar buiten en blijven daar tot eind oktober. Er wordt in die gevallen perceelsgericht weiden toegepast; de overige graslanden worden dan gebruikt voor de winning van gras. Veel graslanden zijn na de ruilverkaveling ingezaaid met BG4 of BG5. Om tegemoet te komen aan een zo laag mogelijke nitraatbelasting van de bodem zijn de kruidenrijke graslanden ingezaaid met BG11 met extra toevoeging van klaversoorten om stikstofbinding te bevorderen. Ook doorzaaien gebeurt meestal met BG11. Er zijn maar enkele bedrijven waar de koeien helemaal niet meer naar buiten gaan. De percelen worden hier alleen gebruikt voor de winning van gras. Boeren die grond gepacht hebben bij NM kennen een andere procedure. Het vee gaat hier vanaf 15 mei de wei in tot 31 oktober. Op een aantal percelen worden pinken geweid. Beweiden in de overige percelen geschiedt met 2 grootvee-eenheden per bunder vanaf 15 juni. Sommige percelen worden na 31 oktober afgeweid met schapen.

Bemesting

Het creëren van een optimaal beheer voor weidevogels is in Eemland voor Natuurmonumenten het belangrijkste natuurdoel. Dit is tevens een belangrijk doel voor verschillende agrariërs in het

westelijke deel van Eemland. Bij NM vindt binnen 20 ha vindt helemaal geen bemesting of beweiding plaats. Het gaat hier om schraal, nat hooiland met een botanische doelstelling. Bemesting mag alleen plaatsvinden als de bodemfauna afneemt, waardoor voedselgebrek bij weidevogels zou ontstaan. NM geeft onderzoeksbureau BLGG 1x per 4 jaar opdracht om te bepalen of de bodemfauna, de N, P, pH waarden aanpassing behoeven. Bemesting geschiedt alleen met ruige mest. NM koopt zelf de ruige stalmest bij de boer en laat die door een loonwerker verspreiden. In alle gevallen houdt de beheerder van NM de regie, maar er is wel overleg met de pachters. Er mag hier geen kunstmest worden gestrooid en er mogen geen chemische bestrijdingsmiddelen worden gespoten. Soms wordt in opdracht van NM extra compost toegevoegd en kalk indien nodig. Bij een pH < 4,5 verdwijnen namelijk de wormen, wat voedselgebrek voor de weidevogels veroorzaakt.

Er zijn bij de overige percelen (buiten NM) geen grote verschillen in het totaal aantal kg bemesting dat per ha wordt gebruikt, maar wel in de manier waarop de mest in de bodem wordt gebracht. Bemesting geschiedt met een sleepslang, met sleepvoetbemesting om drijfmest in sleufjes op 5 cm diepte in te brengen. Dieper injecteren op veengrond doet men niet, maar wel op gronden waar zand in de bodem zit. Steeds is de draagkracht van de bodem bepalend. Bemesting gebeurt meestal vanaf half februari, als het terrein het toelaat. Als extra wordt op de meeste percelen als kunstmest 250 kg/ha KAS gestrooid vóór de eerste snee. Daarna 100 kg/ha KAS en na de tweede snee telkens 80 tot 100 kg/ha. In totaal per jaar ca 550 kg KAS/ha. Op terreintjes met kruidenrijk grasland en met uitgesteld maaibeheer wordt alleen ruige mest verspreid. Gewoonlijk maximaal 20 m³ ruige mest/ha. Op kruidenrijk grasland wordt ook geen kunstmest gestrooid.

Maaien

In de meeste gevallen worden 4 tot 5 sneden gemaaid. De eerste keer begin mei, als het weer en de bodem het toelaat. Gewoonlijk wordt afgemaaid op 7 of 8 cm hoogte, maar bij sommigen is dat 4 tot 5 cm. Er zijn ook enkele agrariërs die geëxperimenteerd hebben met de maaierhoogte. Volgens hen was de schade bij afmaaien op 7 cm hoogte veel minder dan op de lagere hoogte. Zij wijten dat aan het feit dat heel kort gras snel eiwitrijke groeipunten maakt, wat de ganzen prefereren. Die percelen werden het eerst afgegraasd. Bij NM is het maairegiem anders, want het tijdstip van maaien is afhankelijk van het broedseizoen van de weidevogels. Het is nooit eerder dan 15 juni. De beheerder geeft ieder jaar per mail aan de pachters het exacte tijdstip van maaien aan. Het aantal sneden per jaar bedraagt op deze gronden maximaal 3.

4.5 De verslemping

Hoewel er dus een groot verschil is in het terreinbeheer bij NM in het weidevogelreservaat en de terreinen buiten dit gebied, heeft dit geen invloed op de mate van begrazing door de winterganzen. De eerste 2 kilometer grasland vanaf de oever van het Eemmeer wordt in de winterperiode door ganzen intensief begraasd. Grassprietten worden met wortel en al uit de bodem getrokken en er zijn gaten in de grasmatten ontstaan waar nauwelijks nog iets groeit. Daarnaast wordt de kleilaag platgestampt door de duizenden ganzenpoten en in de graslanden ligt een overmaat aan ganzenpoep. De verslemping nabij het Eemmeer is enorm. Verslemping heeft ook gevolg voor de grasgroei voor de 2e en 3e snede. Deze vervolgschade kan wel worden berekend evenals maatregelen om een grasmate na verslemping opnieuw in te zaaien dan wel door te zaaien. Als de taxateur dit vaststelt, wordt het door het Faunafonds vergoed. In de berekening van de drogestofprijs in de voorjaarsnede is een component opgenomen voor achteruitgang van de

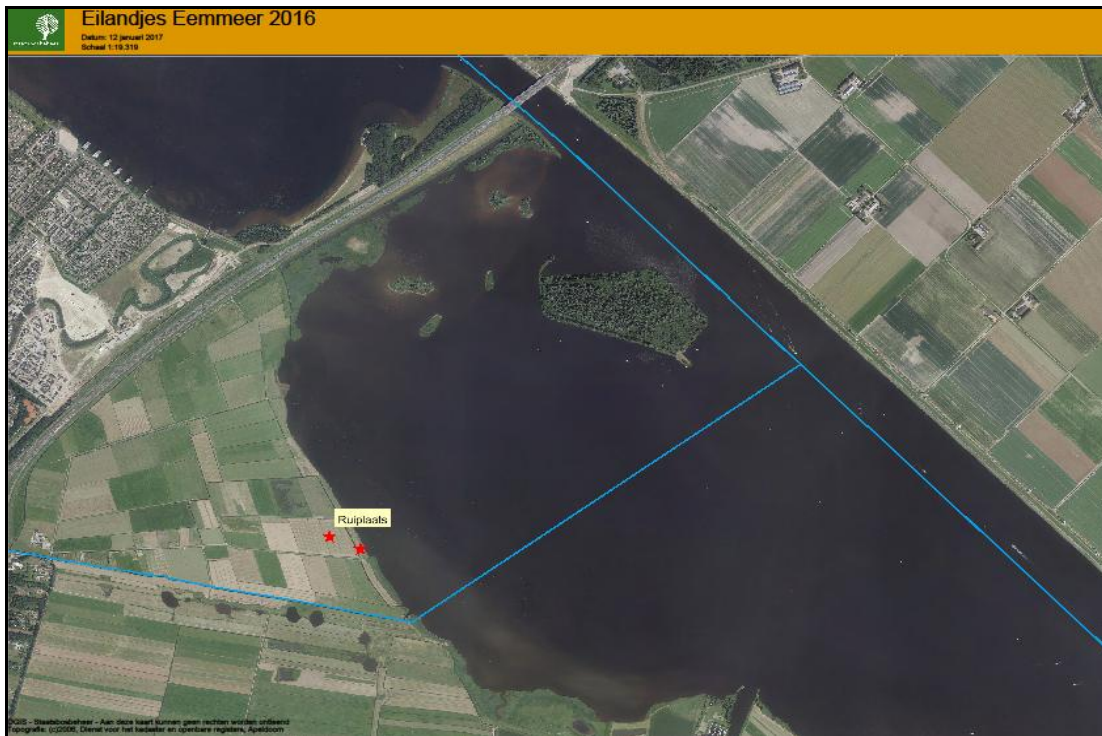
grasmat. De werkelijke voederwaarde van 1 cm gras is 120 kg/ds per ha. In de schadeberekening van de eerste grassnede wordt echter van 150 kg/ds uitgegaan. Deze 30 kg/ds extra is daarin opgenomen ter compensatie van de achteruitgang van de grasmat en evt onkruidbestrijding.

Bij een drietal bedrijven heeft het bedrijf in de zomermaanden Salmonella in de melk gehad. Dit levert een extra schadepost op. De oorzaak van dit type Salmonella besmetting is echter, volgens onderzoek namens het Productschap Zuivel, niet gerelateerd aan de hoeveelheid ganzenmest op de percelen (Weber, M.F. en Heuvelink, A.E., 2013)

Ook bij NM zijn de percelen ernstig verslempd. De beheerder van NM vertolkt dit als volgt: *"Het zou redelijk zijn als het Faunafonds ook schadevergoeding zou geven bij ernstige ecologische schade en niet alleen bij ernstige economische schade. Brandganzen zitten tot half mei in het weidevogelbiotoop. Dat wordt plaatselijk helemaal kaal gegeten en raakt door bemesting geheel verslempd. Opnieuw inzaaien zou dan een oplossing zijn. De graslanden blijven te lang zo kaal als "biljartlakens", brandganzen waren vroeger (20 jaar geleden) een zeldzaamheid, nu is deze soort zeer lang aanwezig. In tegenstelling tot de Kolganzen vertrekken de Brandganzen pas begin of zelfs half mei, waardoor het weidevogelbiotoop schade wordt aangedaan. Er zijn namelijk geen dekkingmogelijkheden voor een broedende grutto, tureluur en voor de Kievit pullen. Daarnaast veroorzaken deze grote groepen ganzen veel onrust in het broedseizoen. De doelstelling van een weidevogelreservaat kan in die percelen niet meer worden gehaald".*

4.6 Schadepreventie

Verschillende agrariërs gaan voorbij aan het feit dat zij zelf hoofdvantwoordelijk zijn voor verjaging in de periode dat de jagers niet mogen bejagen. In de winterperiode melden jagers ook niet in het FRS, omdat er dan geen ontheffing vigerend is. Actie kan in de wintermaanden door hen alleen ondernomen worden bij recent ingezaaid grasland. Pas begin februari wordt de ontheffing actief voor afschot van koppels ganzen. De grote ontheffing gaat pas per 1 maart in en eindigt 1 november. Analyse van de gegevens van het Faunafonds met betrekking tot de schadehistorie laat zien dat verreweg de meeste schade werd gemeld en vergoed vóór de eerste snede. Vermoedelijk is die ontstaan door de grote aantallen wintergasten die pas in de loop van maart naar het noorden vertrekken. De afmeting door de taxateurs vond plaats vlak voor de eerste snede in de laatste week van april of begin mei. In de maanden maart tot juli heb ik zelf als ruicoördinator in de provincie Utrecht gewerkt. In Eemland werden toen vrijwel geen pullen gezien. Volwassen grauwe ganzen zaten verspreid in het gebied. Kleine concentraties Canadese ganzen zaten bij het Ocrieteiland te Eembrugge en pal ten westen van Spakenburg/Bunschoten. Al deze dieren kunnen nooit verantwoordelijk zijn voor de grote schade aan de grasmat bij de eerste snede. De enige grote concentratie zat in de terreinen van NM en bestond uit een restant van ongeveer 3000 jonge brandganzen, die eind april ingevlogen waren en die half mei uit het Eemland vertrokken. Door de WBE en de beheerder van NM is intensief de nestbehandeling ter hand genomen. De laatste heeft tevens de eieren geprikt op de kleine eilandjes in het Eemmeer, die weliswaar net over de grens in Noord-Holland liggen, maar waarvan de ganzenpopulatie gewoonlijk ook voedsel zoekt in Eemland.

Kaart 3: De eilandjes in het Eemmeer en de ruiplaats van Eemland.

De rui van vrijwel alleen grauwe ganzen vindt 200 meter over de Gooijergracht (provinciegrens) plaats in het natuurterrein "de Kampen" van Staatsbosbeheer. De bijna 300 aanwezige pullen die hier in juni waren, moesten afkomstig zijn uit Flevoland of andere delen van Noord-Holland.

In totaal werden in Eemland 7361 eieren geprikt, waarvan ruim 1300 door de WBE en 6000 door NM. Dit inclusief de behandelde nesten op de eilandjes in het Eemmeer. Door deze inspanningen heeft men de populatiegrootte van de overzomerende ganzen niet verder laten toenemen. Dat is van groot belang omdat ganzen door imprinting gewoonlijk terugkeren naar de plaats waar ze uit het ei gekropen zijn. Het geprikte aantal eieren zegt evenwel niets over de aantallen overwinterende ganzen. Het overgrote deel vliegt daarvan in de loop van februari en maart naar het noorden.

De methoden die agrariërs zelf ter hand nemen om ganzen te verdrijven van hun gronden, zijn:

- het snel inrijden van het land met een quad of trekker, al dan niet met sirene
- het verjagen met behulp van een hond
- het gebruik van een staaflaser met groen licht, mits bewegend gebruikt en bij schemering of zwaar bewolkt weer (weinig licht)

Hierbij moet opgemerkt worden dat dit volgens hen in feite schijnoplossingen zijn, want de ganzen vliegen van A naar B en een half uur later weer van B naar A. Het aantal ganzen in Eemland vermindert er niet door; het probleem wordt alleen tijdelijk verlegd naar de burens. Bovendien hebben de betrokkenen ook niet de hele dag de tijd om dit soort verdrijvingacties te ondernemen. Het achterliggende idee van het met grote regelmaat verdrijven is dat daardoor de ganzen meer over het hele gebied worden verspreid. Daardoor zou dit tot een vermindering van de schade per grasperceel moeten leiden. Gezien het grote aantal ganzen werkt dit echter in praktijk niet.

Schapen

Het is een opmerkelijk fenomeen dat in percelen waar schapen lopen veel minder of zelfs helemaal geen ganzen lopen. Dat wordt door bijna alle geïnterviewden onderschreven. Er zijn zelfs boeren die van buiten het Eemland schapen huren om in de winter de meest kwetsbare graslanden enigszins te beschermen. Toch valt er wel een kanttekening te plaatsen. De schapen eten het gras ook af tot laag bij de grond. Als de schapen te vroeg uit de weilanden worden gehaald, zullen de ganzen profiteren van de snelle uitgroei van het gras en juist die percelen het eerst weer bezoeken. Een tweede punt is dat schapenmest een hoger fosfaatgehalte bevat als rundermest (Bijlage 8)

Een verklaring voor de interactie tussen schapen en ganzen is speculatief. Het kan de onrust zijn in het veld doordat de schapen steeds bewegen, maar het kan ook aan de schapenmest liggen. Dit laatste wordt onderbouwd door een opmerkelijke casus, zoals beschreven in Bijlage 9. Het verdient in ieder geval aanbeveling om te laten onderzoeken of de geur van schapenmest hier een rol speelt.

WBE de Eem

Binnen de WBE zijn twee grote jachtcombinaties werkzaam: de Blaricummer jachtclub met 10 jagers en de jachtcombinatie Bunschoten met 21 leden, waarvan overigens maar de helft actief jaagt. De onderlinge grens wordt gevormd door het riviertje de Eem. Deze rivier fungeert vanaf 1 november tot 1 maart als een barrière, omdat het veer in Eemdijk dan uit de vaart is. Volgens veel agrariërs in het gebied is dit mede de oorzaak van enkele problemen in de communicatie.

Leden van de Blaricummer jachtclub worden meer gezien als faunabeheerders met de nadruk op beheer en bestrijding, terwijl die van de jachtcombinatie Bunschoten meer de nadruk leggen op de benutting. De jagers in Eemnes/Blaricum betalen als vergoeding aan de boeren € 5/ha, terwijl de boeren in Bunschoten/Eemdijk € 10/ ha aan vergoeding vragen. Voor percelen met uitgesteld weidebeheer wordt minder betaald. In het oostelijke deel van Eemland zijn meer agrariërs die klagen over de inzet van jagers bij het verjagen en bestrijden van ganzen dan in het westelijke deel.

Naast beide jachtcombinaties zijn er in de WBE een aantal jagers met een eigen jachtveld. Heel verschillend wordt over hun bereidheid tot preventief verjagen gedacht. Het gegeven dat sommigen meer actief zijn in de schadebestrijding dan anderen heeft te maken met tijd en ook de leeftijd, maar zeker ook doordat diverse jagers bang zijn dat ze iets verkeerd doen door de ingewikkelde regelgeving: *"Je hoeft maar iets verkeerd te doen of je hebt een handhaver in je nek met als gevolg dat men de jachtakte 2 jaar kwijt is"*.

Genoemd wordt ook de administratieve rompslomp met melden in het FRS. Het is natuurlijk allemaal vrijwilligerswerk. Er is ook de nodige kritiek: *"Het is nu veel te veel werk voor één rondje door het gebied. De verschillende schadepercelen binnen dat ene rondje Eemdijk-Bunschoten liggen meer dan 200 meter uit elkaar. Het systeem zou het mogelijk moeten maken dat bij één melding wel 10 stippen gezet zouden kunnen worden. Nu moeten separaat 10 meldingen worden aangemaakt en dat kost veel tijd. Als dan minimaal twee keer per week verjaagd wordt, kost het een heel dagdeel om de gegevens in het FRS te registreren"*.

De WBE gaat zijn leden activeren om meer actief te zijn in de schadepreventie, ook als een jachthouder geen tijd heeft. Daarbij zal men de wenselijkheid bespreken dat gastjagers worden benoemd, zodat bij langdurige afwezigheid altijd een vervangende jager beschikbaar is. Bovendien

zal aan de orde komen hoe een betere communicatie tussen de boeren en de jagers kan plaatsvinden als er sprake is van schade.

5. Conclusies

In het in 2012 afgesloten ganzenakkoord is indertijd niet voorzien dat het aantal overwinterende ganzen zo sterk zou toenemen. In de winter van 2017 waren er tussen de 30.000 en 40.000 ganzen in Eemland. Het binnenvliegen van de winterganzen begon al in september. Een strook van ca 2 km langs de zuidkant van het Eemmeer ondervindt ernstige schade door verslemping en vraat. Het bemestingregiem van de agrarische bedrijven speelt in de herfst en eerste wintermaanden geen rol. Het probleem is Eemland breed; de schade in de percelen van Natuurmonumenten en bij de andere agrariërs is even groot. Omdat de grootste schade vóór de eerste snede gras begin mei wordt gemeten, moeten we vaststellen dat de bijdrage aan de schade hoofdzakelijk veroorzaakt wordt door de overwinterende ganzen.

Doel van deze pilot was het in kaart brengen van de schadeproblematiek om te bezien of de verkregen informatie aanknopingspunten biedt voor het ontwikkelen van oplossingen en/of beheerstrategieën die kunnen bijdragen aan de verlaging van de schadedruk. De resultaten van dit onderzoek laten echter zien dat wanneer belemmeringen in de schademelding worden opgeheven, het aantal aanvragen bij het Faunafonds in plaats daarvan duidelijk groter zal worden en het uit te keren bedrag explosief zal toenemen. Het is de vraag of daar in de toekomst voldoende maatschappelijk draagvlak voor blijft.

Het project kende twee onderliggende vragen:

1. Welke oorzaken zijn aanwijsbaar voor het feit dat deze gebieden c.q. clusters van bedrijven vaker een beroep doen op het Faunafonds dan andere collega's in deze gebieden?
2. Op welke wijze kan schade in deze gebieden effectief worden voorkomen. Op welke wijze kan het beroep dat deze bedrijven op het Faunafonds doen worden beperkt?

ad 1 De eerste vraag kan via een omweg worden beantwoord. Uit het onderzoek is duidelijk geworden dat er meerdere oorzaken zijn die verklaren waarom bedrijven niet tot het aanvragen van vergoedingen door het Faunafonds zijn gekomen (H: 4.3). In feite is het hele gebied tussen Eemmeer en de A1 een schadehotspot en ondervinden alle agrarische bedrijven in het gebied hier in meer of mindere mate overlast van.

ad 2 De tweede vraag is lastiger te beantwoorden. De grote aantallen ganzen die in de winter Nederland bezoeken zijn een direct gevolg van de internationale afspraken over de opvang van overwinterende ganzen. De provincie Utrecht heeft in lijn daarmee een passend beheerregime gekozen. Bij het vaststellen daarvan is echter niet voorzien dat er de laatste jaren steeds meer ganzen in de winter naar Nederland komen. Een aantal van 40.000 ganzen in Eemland is veel. De door alle partijen genomen verbijzonderingsmethoden leiden niet tot vermindering van het aantal winterganzen. Men verjaagt van A naar B en van B naar A. Als opvanggebied voor overwinterende ganzen is het Eemland dermate belast dat het op den duur een grote wissel legt op de instandhouding van het weidevogelreservaat en de mogelijkheden voor agrariërs om voldoende gras te telen voor hun runderen. De schade in het gebied kan mogelijk effectief worden verminderd als er veranderingen optreden in de keuze van het geteelde gewas en aanpassingen in het beheer en de schadebestrijding.

- Alle percelen in Eemland zijn ingezaaid met hoofdzakelijk Engels raaigras. Inmiddels is er in de markt een grasmengsel te koop dat voor ganzen ruwer in de bek voelt, maar waar runderen geen last van hebben. Het mengsel heet GreenSpirit•*Structuur* en is een grasmengsel voor hooilanden. Ganzen moeten er hard aan trekken voordat ze het kunnen vreten en het gras bevat minder suiker. Uit praktijkervaring is bekend dat de ganzen daar niet van houden. Het mengsel gaat zeer efficiënt om met mineralen, produceert 30% meer gras met uitstekende voederwaarde. Bovendien is GreenSpirit•*Structuur* een structuurrijk gewas waarop koeien goed moeten kauwen en hierdoor pensverzuring wordt voorkomen. GreenSpirit•*Structuur* benut de mineralen fosfor, stikstof en kali in de bodem optimaal. Dit heeft het gewas te danken aan zijn diepe beworteling. De wortels kunnen een lengte bereiken van 105 cm. Hiermee neemt het gewas alle mineralen en vocht op dat beschikbaar is en zet dit om een in een sterke gewasgroei. (www.barenbrug.com) Het inzaaien met dit grasmengsel kan een bijdrage leveren aan het beperken van het aantal dat in Eemland zal willen blijven (overzomerende ganzen) , maar heeft geen invloed op het aantal ganzen dat in de herfst het Eemland invliegt om er te overwinteren.
- Een aanzienlijke reductie van het aantal overwinterende ganzen kan plaatsvinden als bij het invliegen van deze ganzen in de maanden september en oktober een gecoördineerd en geïntensiveerd afschot plaatsvindt. In dat geval vindt aan de voorzijde van de invliegperiode een drastische reductie plaats van de overwinterende ganzen. Deze maatregelen hebben echter geen doorslaggevende invloed op de gunstige staat van instandhouding van de ganzensoorten.
- Een reductie van het aantal overzomerende ganzen kan door het jaarlijks wegvangen en doden van grote groepen ganzen op de ruillocaties en eventueel door een aanpassing van de perioden waar op ganzen mag worden gejaagd.
- Voor alle partijen is de instandhouding van een weidevogelreservaat met dito beheer een belangrijk gegeven. Nadelige effecten op de weidevogelpopulatie moet worden voorkomen. Belangrijk is om maatwerk te leveren. Rekening houdend met het tijdstip waarin de weidevogels invliegen uit hun zuidelijke overwinteringgebieden, zou het zinvol zijn om voorafgaand voldoende druk uit te oefenen op de aanwezige ganzenpopulaties om naar hun broedgebieden in Noord-Europa te vertrekken. Daardoor zou het aantal overzomerende ganzen ook kunnen worden beperkt. De periode tussen september en januari moet voldoende zijn voor de ganzen om op te vetten voor de terugvlucht. Dat was vroeger immers ook zo.
Het is daarom te overwegen om in Eemland als pilot gedurende de komende vijf jaar een extra ontheffing te geven voor afschot van ganzen voor de periode van 1 januari tot 1 februari. Na die 5 jaar moet het effect van deze extra ontheffing uiteraard worden geëvalueerd.

6. Aanbevelingen:

Het onderzoek heeft o.a. duidelijk gemaakt dat er verschillende aspecten zijn waarvan het gewenst is dat instanties, zo mogelijk, aanvullend beleid ontwikkelen.

Taxateurs: Het wordt aanbevolen dat de taxateurs een uniforme nauwkeurige digitale meetmethode vaststellen voor het berekenen van schadeoppervlakken. Dit is lastig omdat het beschadigde oppervlak vaak een grillig verloop kent en de grashoogte niet overal gelijk is. Er wordt inmiddels geëxperimenteerd met een meetsysteem in een kleine quad of vanuit een drone.

LTO: zou beleid kunnen ontwikkelen om agrariërs, middels ICT, te ondersteunen bij het doen van aanvragen bij het Faunafonds.

LTO, WBE, FBE: Voorgesteld wordt de mogelijkheid te verkennen naar het opzetten van een mobiel verjaagteam. Dit middel kan, in aanvulling op en ter ondersteuning van de reguliere bejaging, bijdragen aan de beperking van landbouwschade in het gebied. Gelet op de aanwezige grote aantallen overwinteraars is individuele verjaging door boeren onvoldoende effectief. Samenwerken en een planmatige aanpak kan dit mogelijk oplossen.

WBE, FBE: Voor jachtvelden waar, om welke reden dan ook, onvoldoende tijd besteed wordt aan schadebestrijding, dient men aan één of meerdere jagers toestemming te verlenen om de schadebestrijding, buiten gezelschap van de jachthouder, bij diens afwezigheid uit te kunnen voeren. Mogelijk kan de WBE dit proces faciliteren door een pool van beschikbare jagers samen te stellen die op verzoek assistentie kunnen verlenen. Een effectieve registratie van de uitgevoerde maatregelen in het digitale Fauna Registratie Systeem is randvoorwaarde, zodat de grondgebruiker in aanmerking komt voor eventuele schadevergoeding.

Faunafonds en Provincie/Landelijke overheid: Omdat in het Eemland ook een belangrijk weidevogelkerngebied ligt en de zorg voor de achteruitgang van de weidevogels landelijk op de agenda staat, zou het wenselijk zijn als zij zouden nagaan of het toch op enigerlei wijze mogelijk is om een schadevergoeding te geven voor de afgevreten graspercelen in het WKG. Ten gevolge van het grote aantal ganzen in Eemland zal op den duur anders te weinig schuilmogelijkheid zijn voor de jonge weidevogels en zal het WKG vermoedelijk aan kwaliteit inboeten.

Faunafonds en Provincie: Een veelgehoord probleem van boeren en jagers is de steeds weer veranderende regelgeving en de beperkingen die de overheid hen oplegt in de uitvoering van hun werkzaamheden. De Provincie zou beleid kunnen ontwikkelen hoe de voorlichting aan agrariërs en jagers kan worden verbeterd.

Het is daarnaast zinvol om in de zone dichtbij het Eemmeer een 3 jaar durende pilot te faciliteren, waarbij een oppervlak van ca 3 ha wordt ingezaaid met "Green spirit" gras om te onderzoeken of hier minder schade door foeragerende ganzen optreedt.

Het is eveneens gewenst om te onderzoeken of beweiding door schapen in de winter op die percelen tot meetbaar minder schade door overwinterende ganzen leidt.

FBE en de Provincie: Gelet op de specifieke schadeproblemen (*d.w.z. landbouwschade en schade aan het weidevogelkerngebied*) die het gebied kent, welke primair wordt veroorzaakt door overwinterende ganzen, wordt aanbevolen te onderzoeken of maatwerkbeheer in dit gebied

mogelijk is. Voorgesteld wordt een pilot uit te voeren waarbinnen het voor de duur van 5 jaar mogelijk wordt om in de periode 1 januari – 1 februari ganzen te verjagen met ondersteunend afschot. Een zorgvuldige monitoring van de aantallen ganzen, de verrichte handelingen, het aantal gedode dieren en het schadeverloop moeten inzage geven of de beoogde resultaten door deze maatregel worden gerealiseerd.

7. Discussie

In de interviews zijn aanbevelingen gedaan om procedures en uitvoering van besluiten te verbeteren. Te denken is aan het oplossen van knelpunten in de procedure, controle op de afhandeling van meldingen en taxaties, de interactie met het Waterschap, enz.

De taxateurs aan het woord

Door alle taxateurs in Nederland wordt gemeten met dezelfde TES grashoogtemeter volgens de richtlijnen in het rapport "Meten is weten" (Engberink, 2001). De procedure werkt goed in het voorjaar, maar is lastiger in de zomer. Vooral de bepaling van het schadeoppervlak is dan moeilijker. Sommige taxateurs nemen een gemiddelde, anderen blokken een grillig oppervlak uit en schatten vervolgens in hoe groot het oppervlak is. Een consequente opmeting zou standaard moeten worden bij alle taxaties. Daarover zou de beroepsgroep van taxateurs afspraken moeten maken. Het schadeoppervlak speelt immers een grote rol bij de bepaling van de hoogte van het berekende schadebedrag.

Agrariërs moeten binnen één week na constatering van de schade dit melden bij het Faunafonds. Dit zegt niets over het precieze tijdstip van het ontstaan van de schade, want de betrokkene kan het veel later pas geconstateerd hebben. Tussen melding en daadwerkelijke taxatie kan een interval van 1 week tot 5 maanden zitten, want pas vlak voor de oogst mag pas afgemeten worden door de taxateur. Daarom moet de agrariër 10 dagen voor de oogst van het gewas de taxateur het moment van oogsten doorgeven.

Een ander probleem waar taxateurs tegenkomen is de vraag hoe moet worden omgegaan met een totaal afgevreten perceel. Dan moet in de buurt een referentieperceel worden gezocht en eigenlijk moet dan regelmatig worden gemeten om de groeigradiënt in het voorjaar in dat gebied te kunnen bepalen.

Benadrukt wordt dat de primaire verantwoordelijkheid voor controle, bv door het nemen van steekproeven, bij de provincies ligt. De maatschappelijke verantwoordelijkheid voor het uitbetalen van overheidsgeld ter compensatie van geleden schade ligt in Nederland altijd bij de uitkerende instantie. BIJ12-Faunafonds is een uitvoerende organisatie die zorg draagt voor de afhandeling conform de provinciale beleidsregels.

Gezien de onafhankelijkheid van de taxateur, zal deze ook geen adviezen geven die betrekking hebben op de directe bedrijfsvoering.

Om te nauwe contacten tussen taxateur en agrarisch bedrijf te voorkomen worden in opeenvolgende jaren steeds andere taxateurs ingezet per bedrijf. Bij sommige taxatiebedrijven gaat echter wel dezelfde taxateur terug. Het voordeel daarvan is wel dat de taxateur de situatie ter plekke kent. Het zou goed zijn om daar een limiet van maximaal 3 jaar op te zetten.

Benadrukt wordt de onafhankelijkheid van de bedrijfstak. In conflictsituaties worden taxateurs door de rechtbank ook gevraagd als getuige deskundige bij een civiele procedure. Er zijn overigens relatief weinig bezwaarschriften door agrariërs tegen de uitkomst van de taxatie. Bij het grootste taxatiebureau ongeveer 20 per jaar op een totaal van circa 4000 taxaties. De taxateurs hanteren geen zwarte lijst van agrariërs die dubieuze schade melden. Men weet niet of het Faunafonds een dergelijke lijst bezit. De primaire verantwoordelijkheid voor controle ligt bij het Faunafonds. Agrariërs kunnen wel een second opinion aanvragen via het Faunafonds of op eigen kosten bij een ander bureau. Bij (herhaald) meningsverschil tussen agrariër en taxateur over de uitkomst van de taxatie kan aan het Faunafonds een tweede taxateur worden gevraagd. In geval van een bezwaar tegen de taxatie blijkt vaak dat de betreffende agrariër niet mee geweest is op locatie tijdens de eerste taxatie. De taxateur kan zijn bevindingen dan niet in het veld uitleggen. Het verdient aanbeveling dat de agrariër bij de taxatie aanwezig is. Dit zou een verbeterpunt moeten zijn in de procedure.

Een probleem waar men bij de taxaties tegen aanloopt is dat veel boeren zelf geen duidelijkheid hebben over de vraag waar de exacte grenzen liggen van een ganzen-gedoog-gebied. Bovendien is het lastig dat per provincie soms verschillende regelgeving bestaat. Provincies zetten soms plafonds voor maximale zomerschade. Er is op dit moment geen provincie geweest die een plafond daadwerkelijk heeft ingevoerd. Anderzijds is bv in Limburg de inleg van €300 afgeschaft. In Zeeland wordt betaling van het behandelbedrag (in ieder geval vooralsnog) niet afgeschaft. Wel heeft de provincie in haar beleidsregels vastgelegd dat het behandelbedrag wordt terugbetaald als er daadwerkelijk schade is vastgesteld. Dit zou landelijk geregeld moeten worden. De redelijkheid daarvan valt niet uit te leggen aan agrariërs die op de grens van twee provincies hun bedrijf hebben. Ganzen stoppen ook niet bij een grens.

De beheerders van TBO's aan het woord

Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer bezitten samen ongeveer 540 ha in het Eemland en beheren ook nog 190 ha in het aangrenzende deel in Noord-Holland. Het terreinbeheer is gekoppeld aan het bereiken van de SNL doelen. De TBO's zijn autonoom in het terreinbeheer, waardoor maatwerk mogelijk is. Het bemestingsniveau is gekoppeld aan het bereiken van de gewenste natuurwaarden en niet aan de opbrengst. Het creëren van een optimaal beheer voor weidevogels is in Eemland het belangrijkste natuurdoel.

Het tijdstip van maaien is afhankelijk van het broedseizoen van de weidevogels. Het is nooit eerder dan 15 juni. Tussentijds mag het land niet worden bijgemest. Ook bijvoeren is verboden. Indien er te weinig voer is voor de dieren, dan moet het aantal dieren per perceel worden verminderd.

Tussentijds doorzaaien mag in principe niet. De pachter heeft daar expliciet toestemming voor nodig van de TBO. Die bepaalt ook eventueel de aard van het zaaigoed. Controle op de uitvoering van de voorwaarden in de pachtcontracten vindt plaats door de boswachters beheer. Incidenten zijn er in het verleden sporadisch geweest, bv met te vroeg maaien of bijmesten. Het betekende meteen einde pachtcontract.

In de terreinen hanteert men een apart waterpeilbeheer, in afstemming met het Waterschap Vallei en Veluwe. De TBO's zijn autonoom en stellen eigen variabele peilen in. Er kan water worden ingelaten vanuit een wetering of zijlsloot, wat door middel van stuwtjes in het terrein kan worden vastgehouden. De pachters hebben geen invloed op dit waterbeheer.

De pachters mogen geen schadepreventie op hun terrein toelaten; bv geen vlaggen, of gebruik van een laser. Lastig is wel dat ook in weidevogel kerngebieden (WKG) de eis tot preventiemaatregelen als verplichte voorwaarde geldt voor het krijgen van een eventuele vergoeding bij ganzenschade. Eemland is grotendeels een WKG. Er is een goed samenspel met de WBE de Eem, o.a. bij de nest- en eireductie. Het afschot is opengesteld voor ganzenkoppels van 15 februari tot 15 maart, maar dit sluit zodra het broedseizoen van de weidevogels ingaat.

Aandachtspunt:

Het Waterschap Vallei en Veluwe heeft besloten om per 2017 geen schouw meer uit te voeren voor sloten die minder dan 10 liter water per seconde afvoeren. Op zich misschien begrijpelijk voor de Veluwe, maar Eemland heeft een heel ander ecosysteem. De consequenties kunnen groot zijn. Wanneer agrariërs in Eemland uit bezuiniging hun sloten niet meer schonen, ontstaan rietkragen en ander opslag op de oevers. Enkele hobbyboeren hebben dit voornemen in de interviews ook bevestigd. Daardoor zal extra nestelmogelijkheid voor ganzen worden gecreëerd. Dat leidt dan weer tot vraatschade en een ganzenoverschot in Eemland. Het Faunafonds of de Provincie Utrecht moet daarom bezwaar aantekenen bij het Waterschap.

Agrariërs en jagers aan het woord

Positief is de grote bereidheid van agrariërs om aan het onderzoek mee te werken. Er was slechts één weigeraar. Geregeld komt naar voren dat het de eerste keer is dat op hun eigen locatie gevraagd wordt naar de bedrijfsvoering. Veel bedrijven werken toch wel solistisch, afspraken over bemesting/maaien of beweiding worden met de burens niet gemaakt. Onder de jongere agrariërs bestaan wel meer sociale contacten. De organisatiegraad onder de agrariërs in Eemland is niet hoog. Het ganzenprobleem is ook een probleem voor het weidevogelbeheer, omdat opjagen en verjagen van de ganzen ernstige verstoring geeft voor de aanwezige weidevogels. Ook heeft het negatieve invloed op het nestelen van deze vogels. Veel pachters bij NM proberen zo veel als mogelijk ook op hun overige percelen het agrarisch beleid af te stemmen op het wel en wee van de weidevogels. Voorwaarde is wel dat de rentabiliteit van het bedrijf niet in gevaar komt.

Veel boeren zeggen dat zij moeite hebben met de voortdurende mutaties in de regelgeving bij overheidsinstanties. Het is voor hen vaak niet bij te houden. Inde leeftijdscategorie tot 50 jaar zitten wel verschillende mensen die bijscholing doen die jaarlijks aangeboden wordt door de melkfabriek. Gemist wordt een overzicht welke regelgeving er in het komend jaar in de provincie verandert. Enkele agrariërs verwoordden het als volgt: *"Het zou goed zijn als de provincie jaarlijks in december een mailing zou doen aan alle boeren, tav alle nieuwe regelgeving waar het boerenbedrijf binnen de provincie Utrecht mee te maken krijgt."*

Een punt van kritiek ligt in de bepaling van de omvang van de aanwezige ganzenpopulaties in het gebied. Om een goed beeld te krijgen van de grootte van de ganzenpopulaties zouden meer aaneensluitende dagen moeten worden geteld. Dat is ook de kritiek van de agrariërs en jagers op de tellingen van SOVON. De metingen zijn nu volgens hen te veel afhankelijk van het moment van tellen. Daardoor komen de gevonden aantallen soms veel lager uit dan op andere dagen. Bij de trajecttelling gaat het om het aantal ganzen per soort dat op de betreffende dag tenminste aanwezig was in het gebied. Omdat niet op iedere locatie vrij zicht aanwezig is, zullen ongetwijfeld een aantal ganzen niet

zijn waargenomen. Het totaal aantal ganzen is daardoor altijd meer dan het daadwerkelijk getelde aantal.

In de winterperiode mogen de jagers alleen bejagen bij na 1 augustus ingezaaid grasland en bij oogstbare akkerbouwgewassen. Er is bij agrariërs en jagers weinig begrip voor twee beperkende voorwaarden die aan de bejaging op ganzen zijn gesteld. In de regelgeving van de Provinciale vrijstelling betreffende de diersoorten Grauwe gans, Kolgans, en Brandgans betreft het de volgende beperkingen/aanwijzingen:

- Verjaging met ondersteunend afschot is alleen toegestaan indien er sprake is van een groep van meer dan vijf ganzen welke zich op het schadeperceel, danwel op een direct hieraan grenzend perceel bevindt of hier invalt.
- Per verjaagactie mogen maximaal twee ganzen worden gedood. Men vindt dit haaks staan op het voornemen van de Provincie en het Faunafonds om schade door ganzen te beperken.

Tenslotte

Op 10 maart 2015 hebben Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht besloten rustgebieden voor ganzen aan te wijzen. De gebieden bieden rust- en foerageerplaats voor de grauwe gans en kolgans in de periode van 1 november tot 1 april en voor de brandgans tot 1 mei. Op 1 november is de winterrust ingegaan.

In de rustgebieden mogen winterganzen niet verjaagd worden. Als perceeleigenaren in deze periode schade van de winterganzen ondervinden, ontvangen zij, nadat zij zich bij het Faunafonds hebben gemeld, voor deze gebieden een tegemoetkoming ter hoogte van 100% van de getaxeerde schade. Deze vergoeding wordt aangevuld met een toeslag van 50 euro per hectare met schade per bedrijf. Grondgebruikers in het rustgebied dat aangewezen is voor de brandgans ontvangen daarboven nog 16,66 euro extra per hectare met schade omdat de beperkingen in dit gebied tot 1 mei gelden. De maximale vergoeding kan daarmee uitkomen op 66,66 euro per hectare.

Onder voorwaarden is jacht, beheer en schadebestrijding toegestaan, waarbij altijd de foerageerfunctie van het gebied voor de winterganzen voorop dient te staan. Dit geldt ook voor reguliere agrarische activiteiten. Een dergelijke aanwijzing wordt door de meeste boeren en jagers in Eemland echter afgewezen. Veel agrariërs zien dit als een veel te grote inbreuk op hun vrije ondernemerschap.

Vooralsnog liggen de grootste kansen in het extra reduceren van overwinterende ganzen door een intensivering van het afschot in de maanden september en oktober en eventueel in een extra afschotperiode in januari.

8. Literatuur

Bryman, A. (2008). *Social research methods* (3rd ed.). Oxford: Oxford University Press.

Bos, D en Udding, C. (2015) *Hotspots van schade door ganzen in Nederland*. A&W rapport 2052

Engberink, H.G. (2001) *Metten is weten*. www.Bij12.nl

Heeren, T. (2015) Intern memo, coördinator kennis en onderzoek provincie Utrecht.

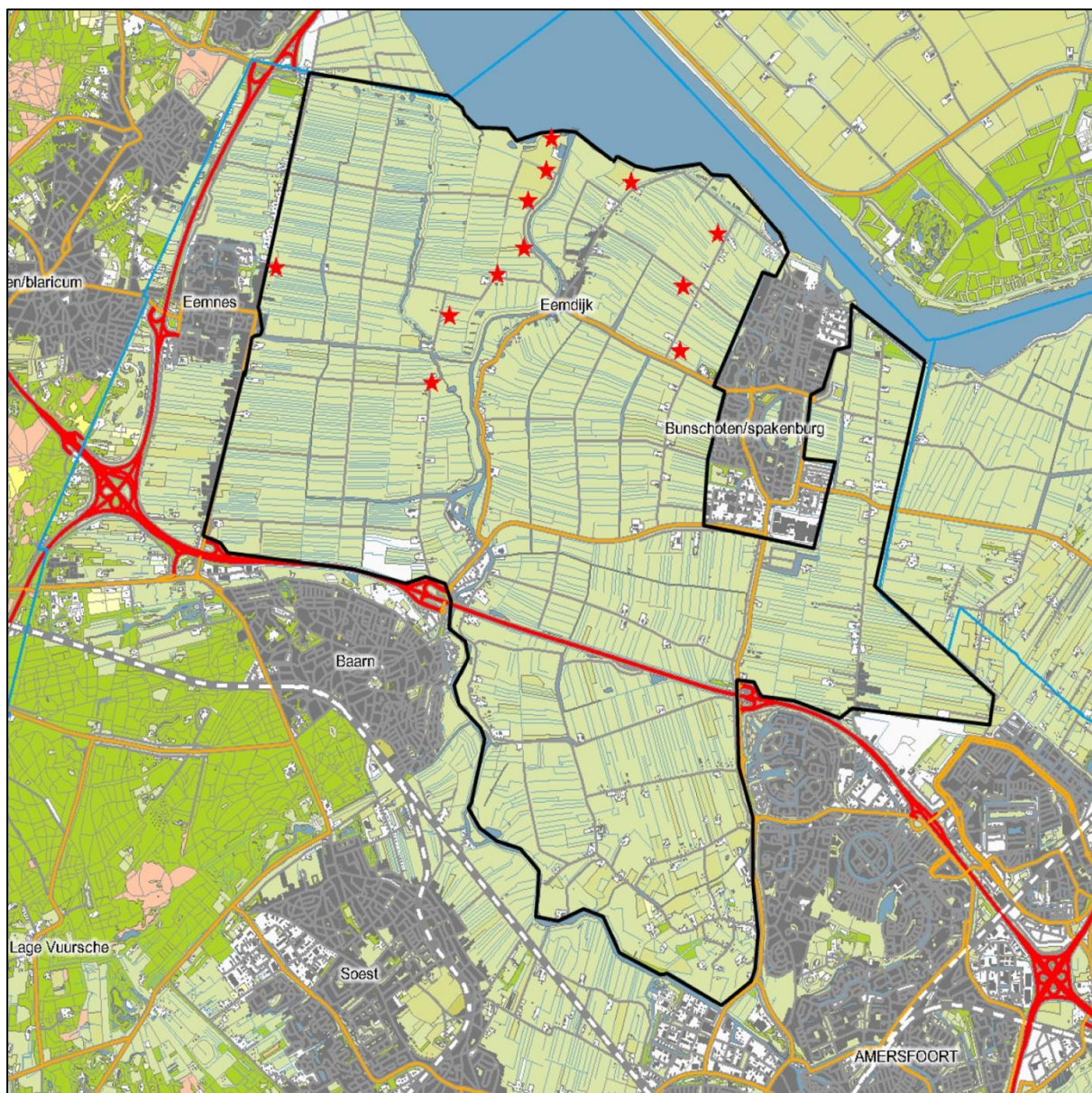
Ministerie E.Z. (2017) *Forfaitaire stikstof- en fosfaatgehalten in dierlijke mest 2015 - 2017* (www.rvo.nl)

Robson, C. (2002) *Real-World Research: A Resource for Social Scientists and Practitioner Researchers, 2nd Edition*. Cambridge, MA: Blackwell. (for CONF 811 and 812)

Weber, M.F. en Heuvelink, A.E. (2013) *Zijn ganzen een relevante bron van salmonella besmettingen op melkveebedrijven?* Productschap Zuivel

9. BIJLAGEN

9.1 De locatie van de "Veelmelders" in Eemland.

- * De bedrijven die in de periode 2011 t/m 2015 tenminste 5 keer een schade vergoed hebben gekregen die veroorzaakt was door ganzen.

9.2 Vragenlijst tbv taxateurs

- 1) Wie is de opdrachtgever voor de landbouwtaxaties?
- 2) Kan de agrariër ook zelf om een taxatie vragen / bv t.b.v. een second opinion.
- 3) Hoeveel tijd zit er maximaal tussen schademelding en taxatie? En gewoonlijk?
- 4) Agrariërs betalen € 300 inleg en een eigen risico van minimaal €250? Bij hoeveel hectare is beroep op het faunafonds zinvol? Geeft dat geen voordeel voor de grote bedrijven. Waar ligt de grens? Bij hoeveel ha?
- 5) Er wordt door het taxatiebedrijf soms meerdere keren getaxeerd bij één agrarisch bedrijf. Schuurt dat niet met de onafhankelijkheid van de taxatiebedrijven?
- 6) Er gaan geruchten over agrariërs/bureaus die boeren benaderen om hun schade te claimen. No cure no pay. Zijn jullie gevallen bekend?
- 7) Is er een zwarte lijst bij fraude door agrarische bedrijven?
- 8) Hoeveel tijd neemt een taxatie gewoonlijk in beslag?
- 9) Hoeveel zijn er per dag mogelijk, rekening houdend met verplaatsingen?
- 10) Taxatie moet binnen één week na melding volgens het Faunafonds. Lukt dat wel?
- 11) Extra geld voor inzaaien bij slechte grassen in de zode, zoals straatgras. Dat is niet in één week ontstaan. Hoe zit dat precies?
- 12) Doet de taxateur ook suggesties voor vermindering van de schade? bv opnieuw inzaaien met grassen die ganzen niet lekker vinden en toch hoge opbrengst kennen.
- 13) Vindt er controle plaats na een vergoeding voor opnieuw inzaaien? Door wie??
- 14) Wat als je 3 jaar achteruitgang en toenemende schade meet? Zijn sancties mogelijk?
- 15) Welke preventieve maatregelen werken het best? Is dat ook een adviestaak van de taxateur? Zo nee, van wie dan wel?
- 16) Hoe wordt de schade in € berekend? Hoe bereken je vervolgschade?
- 17) Treedt er geen inhaalslag in de groei op als reactie op vraat?
- 18) Worden bij alle taxatiebedrijven dezelfde grashoogtemeters gebruikt?
- 19) Is er afstemming over in de bedrijfstak?

9.3 Vragenlijst tbv terreinbeheerders (TBO)

- 1) Hoeveel ha heeft de TBO in Eemland in eigendom/beheer?
- 2) Hoeveel ha is verpacht?
- 3) Wordt het gebruikt als:
 - hooiland zonder bemesting,
 - hooiland met alleen bemesting door kunstmest (wanneer),
 - hooiland met naweiden (wanneer is de periode van naweiden),
 - standweide periodiek (welke maanden van het jaar),
 - standweide jaarrond.
 - afwisselend wei- en hooiland (perceelsgericht weiden)
- 4) Kan ik een lijst met pachters krijgen en de kaartjes van hun pachtgebieden?
- 5) Zijn er bijzondere voorwaarden bij de pacht?
- 6) Is er afstemming in Utrecht tussen TBO's of zijn alle autonoom?
- 7) Welke regels zijn er tbv bemesting? Wanneer, hoeveel/ha, strooi/injectie
- 8) Wordt dit gecontroleerd? Zijn er incidenten geweest in de afgelopen 5 jaar?
- 9) Heeft de pachter inspraak over de hoogte van het grondwaterpeil? Hoe wordt de waterhuishouding geregeld met de stuwtjes?
- 10) Zijn er afspraken met het waterschap over het peil in de sloten?
- 11) Wanneer wordt er in het terrein gemaaid? Op welke hoogte? Hoe vaak maximaal? Tussendoor bijmesten toegestaan? Maairedder verplicht?
- 12) Als een pachter schademelding doet bij het Faunafonds, wordt dat dan bij de TBO gemeld?
- 13) Als de taxateur opnieuw inzaaien vergoed, heeft de pachter dan toestemming daartoe nodig van de beheerder?
- 14) Bepaalt de TBO mede de aard van het zaaigoed?
- 15) Wordt het inzaaien daarna gecontroleerd?
- 16) Welke verjaging/verontrustingmethoden voor ganzen zijn toegestaan in het gebied?

9.4 Vragenlijst tbv agrarische bedrijven

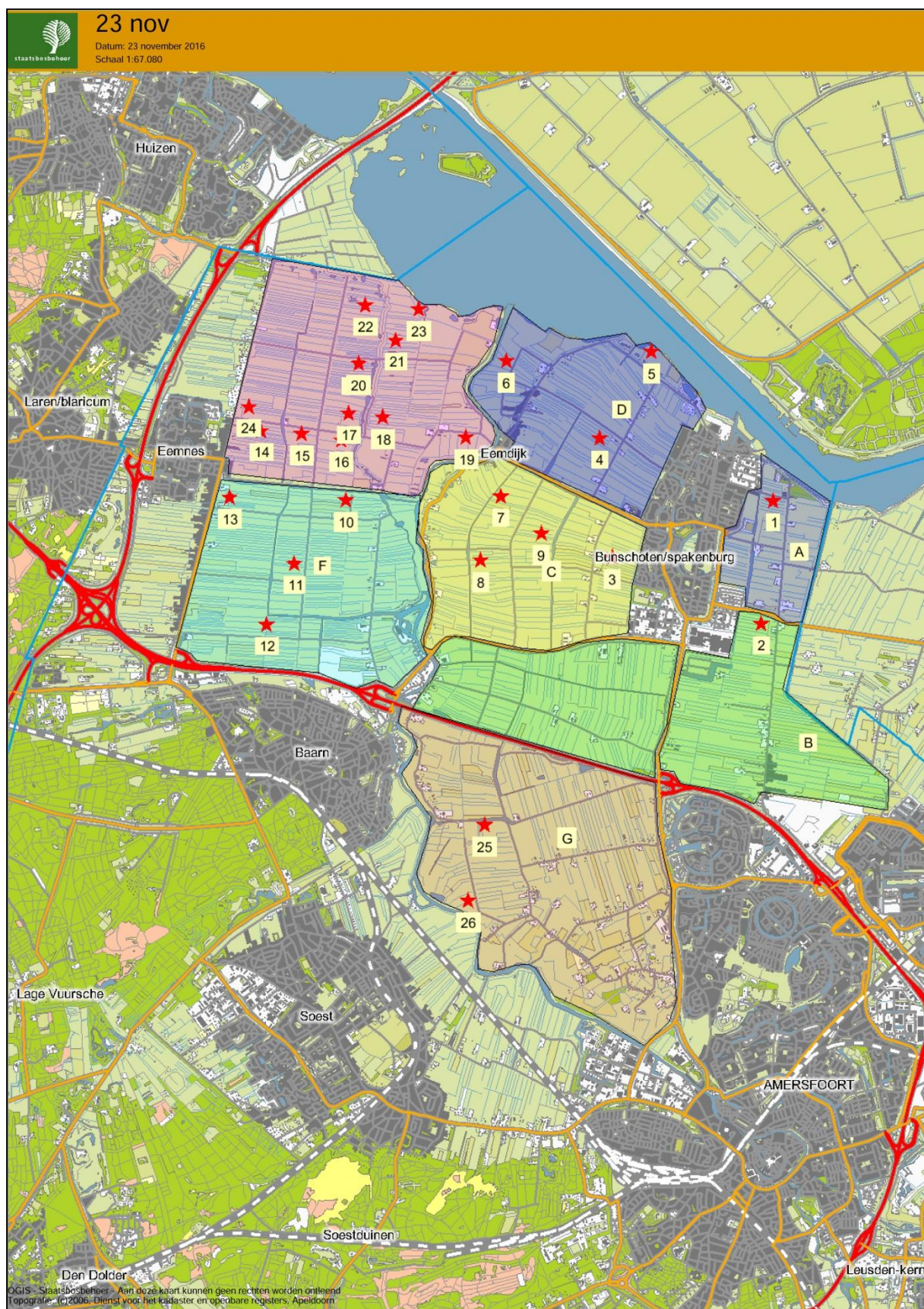
- 1) Zijn de schadepercelen gepacht (van wie) of is het eigendom?
- 2) Wordt het gebruikt als:
 - hooiland zonder bemesting,
 - hooiland met alleen bemesting door kunstmest (wanneer),
 - hooiland met naweiden (wanneer is de periode van naweiden),
 - standweide periodiek (welke maanden van het jaar),
 - standweide jaarrond.
 - afwisselend wei- en hooiland (perceelsgericht weiden)
- 3) Wat is het totale oppervlak van het bedrijf?
- 4) Wat is de afstand van het schadeperceel/percelen tot de boerderij?
- 5) Wanneer wordt het perceel bemest, hoe en waarmee?
- 6) Is er bodemonderzoek gedaan met een mestadvies? Zo ja, welk advies?
- 7) Wat werd er op de schadepercelen verbouwd?
- 8) Wanneer zijn deze percelen ingezaaid en met welk zaadmengsel.
- 9) Wanneer wordt er gemaaid/geoogst? Hoe vaak per jaar?
- 10) Werkt de agrarier full-time op het bedrijf of heeft hij ook een baan elders?
- 11) Was er eerdere schade op deze percelen? In welk jaar?
- 12) In welke maand(en) ontstond de schade?
- 13) Hoeveel kg droge stof wil men per ha per maaislag minimaal bereiken?
- 14) Wat is de reden dat er zoveel schade bij juist dit perceel/bedrijf optreedt?
- 15) Welke aanpassingen zijn er nadien gedaan in het mest/zaai/maairegime?
- 16) Welke preventieve maatregelen zijn er genomen in het terreinbeheer?
 - a. door de eigenaar/pachter
 - b. door de jachtcombinatie/jager
- 17) Wie heeft de jacht in het gebied?
- 18) Welke afspraken zijn er met de jachtcombinatie/ de jager over de percelen?
- 19) Zijn er afspraken gemaakt met aangrenzende percelen over preventie of is het ieder voor zich?
- 20) Zijn de genomen maatregelen effectief? Waarom (niet)?
- 21) Welke maatregel(en) is/zijn het meest effectief gebleken tot nu toe?
- 22) Wat ziet de schademelder zelf als een geschikte/gewenste oplossing om de schade verder te reduceren?

9.5 De relatie tussen het oppervlak en de uitgekeerde bedragen

In onderstaande tabel zijn geanonimiseerd de bedrijven te vinden die in de periode 2012 t/m 2015 jaarlijks schade vergoed hebben gekregen van het Faunafonds (totaalbedrag). Tevens is het oppervlak van het betreffende bedrijf te vinden.

Zone:	ha	Totaal in €
D	67	55216
D	54	49347
E	110	38598
D	76	37388
E	65	30840
E	75	17414
E	57	15734
F	52	9749
F	25	9563
F	58	8971
E	37	7308
C	24	3357

9.6 De telling van 23 november 2016

Telling 23 november 2016

	Grauw	Brand	Kol	Can	Nijl	Boeren	T
1	260			27		1	288
2	64			8			72
3			84	6	1	1	92
4	1170	3150	780	30			5130
5	192	36	770	16			1014
6	22		664				686
7	104		870				974
8	53						53
9	143	82		4			229
10	220			6			226
11		1320	4250				5570
12	416	1760	1140	32			3348
13					38		38
14	62		54				116
15	22		68				90
16	14		123				137
17	167	62	284				513
18	830	2210	3660				6700
19	430		1116				1546
20			210				210
21	216	48					264
22	68						68
23	187						187
24				173			173
25	75		38				113
26			36				36
Totaal	4715	8668	14147	302	39	2	27873

9.7 De telling van 30 december 2016

Telling 30 december 2016

	Grauw	Brand	Kol	Can	Nijl	Boeren	
1	670		1200	46			1916
2	250	160		340			750
3	480	106					586
4	920	1400	850	36			3206
5	800	650	1560				3010
6	1150	430	2200				3780
7				310	16		326
8	1200	134	1300				2634
9	176						176
10	420	1050	230				1700
11	850	220	1400				2470
12	1600	1700	2000	24			5324
13				166		16	182
14	233	58	75				366
15	36		138	8	6		188
16	230	870	1700				2800
17	65						65
18	23		114				137
19	88	1140					1228
20	168		440	6			614
21	338	170	240				748
22	143		110				253
23	32						32
24	220		780	76			1076
25		620	680				1300
26	69						69
27		140	1250				1390
28		230	550				780
29	14				27		41
30	45		34				79
31	270	56	344				670
32	78	430					508
33			166				166
34	56	200					256
35	55	28	34				117
36	32			10			42
37			570	10	27		607
38	238	58	43				339
39	58						58
Totaal	11045	9850	18008	994	76	16	39989

9.8 Forfaitaire stikstof- en fosfaatgehalten in dierlijke mest

Mestbeleid 2014–2017 Tabellen

02 van 02

Tabel 5 – Januari 2015

Tabel 5 Forfaitaire stikstof- en fosfaatgehalten in dierlijke mest 2015-2017

Diersoort	Omschrijving	Mestcode	Kg stikstof per ton	Kg fosfaat per ton
Rundvee	Vaste mest	10	7,7	4,3
	Gier en filtraat na mestscheiding	11	3,4	1,4
	Koek na mestscheiding	13	16,9	9,8
	Drijfmest behalve van vleeskalveren	14	4,0	1,5
	Bewerkte kalvergier	17	3,2	6,8
	Vleeskalveren, witvlees	18	3,1	1,4
	Vleeskalveren, rosevlees	19	5,6	2,3
Kalkoenen	Mest, alle systemen	23	32,7	22,5
Kippen	Drijfmest	30	10,0	6,0
	Diepfitstal, kanalenstal	31	28,5	28,8
	Mestband	32	28,4	23,0
	Mestband + nadroog	33	32,7	25,9
	Geheel of gedeeltelijk strooiselstal (incl. voliërestal/scharrelstal)	35	29,0	25,6
Vleeskuikens en parelhoenders	Mest, alle systemen	39	34,1	16,6
Varkens	Vaste mest	40	13,9	13,6
	Gier en filtraat na mestscheiding	41	1,4	0,6
	Koek na mestscheiding	43	25,7	21,4
	Drijfmest fokzeugen, incl. biggen, opfokzeugen/-beren, dekberen	46	3,8	2,5
	Drijfmest vleesvarkens	50	7,0	3,9
Schapen	Mest, alle systemen	56	8,7	5,1
Geiten	Drijfmest	60	5,1	2,8
	Vaste mest	61	9,7	5,4
Nertsen	Vaste mest	75	42,9	59,1
	Drijfmest	76	8,3	4,5
Eenden	Vaste mest	80	10,7	9,7
	Drijfmest	81	4,5	3,5
Konijnen	Vaste mest	90	13,6	12,6
	Drijfmest met percentage droge stof < 2,5%	91	0,0	0,0
	Drijfmest	92	5,1	4,1
Paarden	Vaste mest	25	5,6	3,0
Ezels	Vaste mest	26	5,0	3,0
Pony's	Vaste mest	27	5,0	3,0
Herten	Vaste mest	95	7,1	5,3
Waterbuffels	Mest, alle systemen	96	5,1	2,1
Knobbeltgans	Vaste mest	97	8,9	8,1
Grauwe gans	Vaste mest	98	8,9	8,1
Fazanten en patrijzen	Vaste mest	99	32,6	17,7
Struisvogels, emoes en nandoes	Vaste mest	100	23,1	18,7
Vleesduif	Vaste mest	101	23,1	18,7
Bruine rat	Vaste mest	102	11,9	11,7
Tamme muis	Vaste mest	103	11,9	11,7
Cavia	Vaste mest	104	11,9	11,7
Goudhamster	Vaste mest	105	11,9	11,7
Gerbil	Vaste mest	106	11,9	11,7

9.9 De interactie tussen schapen en ganzen

Het bedrijf is 12 ha groot; eigen grond. De bodem rond de boerderij bestaat uit een toplaag van 200 cm zwarte grond, dan een dunne laag veen, zeeklei en vervolgens zand. Er staat vrijwel nooit water op het land. Er zijn 100 schapen, die behalve tijdens de periode van het lammeren (januari) jaarrond buiten lopen. De schapen eten vooral het onkruid uit het gras, waardoor je ook beter gras krijgt.

De weilanden zijn ingezaaid met hoofdzakelijk Engels raaigras. De percelen zijn ingezaaid vóór 2003. Zo'n 50% van de grond wordt gebruikt voor beweiden en 50% om af te maaien. Omdat de gronden nabij de boerderij liggen is er goed zicht op eventuele ontstane schade door ganzen. Er wordt fulltime op het bedrijf gewerkt.

- Bij het weiden worden de langwerpige percelen eerst in het midden gedeeld door een flexibel schapenhek.
- De schapen worden gedurende de ochtend in de voorste helft van het perceel geweid. Er komen en blijven ganzen slechts in het achterste deel. Er zitten dan in het voorste deel alleen schapen en géén ganzen, maar in het achterste deel verblijven soms wel 800 -1000 ganzen. Zowel grauwe-, kol-, brand- en Canadese ganzen.
- Na de lunch wordt het flexibele schapenraster verwijderd.
- Als de schapen nadien geleidelijk naar achteren verhuizen, blijven de ganzen enige tijd tussen de schapen lopen, maar gaan vooralsnog niet naar het voorste deel.
- Pas tegen het eind van de middag zijn ganzen in het voorste deel te vinden. Het achterste deel bevat dan veel minder ganzen dan in de ochtend.

9.10 De schadegegevens die betrekking hebben op de WBE de Eem (zomer- en winterschade: 1^e snede en vervolgsneden).

Ganzen gehele jaar:

Constateringsjaar	Taxatiebedrag	Uitgekeerd bedrag
2012	€ 111.409	€ 98.686
2013	€ 106.220	€ 92.170
2014	€ 117.274	€ 106.888
2015	€ 122.509	€ 114.011
2016	€ 175.016	€ 165.737

Alle diersoorten:

Constateringsjaar	Taxatiebedrag	Uitgekeerd bedrag
2012	€ 112.218	€ 98.814
2013	€ 106.220	€ 92.170
2014	€ 117.837	€ 107.338
2015	€ 124.092	€ 115.419
2016	€ 184.494	€ 174.815

Zomer en winterschade.

Om een juist beeld te verkrijgen is hierbij een onderscheid gemaakt tussen getaxeerde bedragen die betrekking hebben op de eerste snede en de getaxeerde bedragen m.b.t. vervolg- (zomer)sneden.

Constateringsjaar	Eerste snede	Zomersneden
2012	€ 110.919	€ 490
2013	€ 98.127	€ 8.093
2014	€ 100.120	€ 17.154
2015	€ 106.003	€ 16.506
2016	€ 162.950	€ 12.066